

גדולה של מרוויחי המלחמה, שביניהם כלנו קציני צה"ל — ראשיתו של "מזמור צבאי תעשייתי"

כמו מליצות השלום וההתיישבות-ללא-נישול נזרק לפח האשפה גם הסיסמות של "עם עובד". הגידיעות מתונים קבעו שאבד עליהם הכלה. הגידיעות נועים יותר טענו שלא היו מעולם אלא דבריי צבאיות. אילו קמו א.ד. גורדון או י.ת. ברנר מקב"ר ריהם, וראו את המציאות החדשה של תשל"ב — היו זוקים בשבין-יהרה.

הפאדאזנס של גולדה

ביום כישראל התקוממו נגד המעשים ונגד התורות של תשל"ב. בעיניהם, היה התהליך כולו חריג מפלצ' תי, עיוות האידיאלים המקודשים. הם זעקו נגד חריג רפיח ועקרבה, נגד העוולה של בירעם ואיקריות. נגד השערוי ריות הכלכליות, נגד אצולת הכסף והביורוקרטיה, נגד ניצול העבודה הכבושה.

לדעתם, נולד חריג מפלצתי זה במיקרה. כיבוש השטחים הוא שתורתי את הציונות מדרך הישר. אופיים השילוני של שלומים מסרי יימים — גולדה מאיר, משה דיין או פינחס ספיר — אחראי לסטיות הכיטחוניות והחכרי תיות.

אפשר היה להאמין בכך, אילו נבעו כל המעשים מהחלטה סודית אחת, שנתקבלה אישם. בשעה מסוימת, תלידי כמה אנשים. ניתן היה להסביר החלטה כזאת בנסיבות המיקריות בהן נתקבלה, או בהרכב המיקרי של השילטון.

אך כאן נוצר פאדאזנס אמיתי: דווקא מפני שלא היתה החלטה כזאת, דווקא מפני שהתהליך האחד מורכב מאלפי החלטות קטי נות ופפונטאניות של אנשים גדולים וקטנים — לא יכולה להיות בו יד המיקרה.

התהליך דמה לנחל, המחפש לו את דרכו כאילו בלי שיטה, פונה שמאלה וימינה בזיגזג מטורף, עוקף מחסומים, כאילו חוזר על עקבותיו — אך בסופו של דבר מגיע אל היעד שנקבע לו מראש. הים. כוח שלם אך קבוע — המשיכה של כדור-הארץ — כיוון אותו בכל פיתוליו.

מהו הכוח הנעלם הזה, שהפנה בתשל"ב את מדינת ישראל לנתיב קולוניאלי גלוי? הוא לא נולד בתשל"ב. הוא לא נולד גם בתשכ"ו, כאשר נפלו השטחים כפרי בשל, במאמץ כה קטן, בידי ישראל.

הוא נולד זמן רב לפני כן, כאשר אך התי גבשו הייעדים של מיפעליהתחיה היהודי.

היו אלה שני יעדים מרכזיים, שנקראו בתקופות שונות בשמות שונים, אך תוכנם לא נשתנה:

היעד הראשון: מדינה יהודית, מדינה שבה ישלמו יהודים, שצביונה יהיה יהודי-יהודי ויהודי-יהודי, שכל מערכותיה הרוחניות וה מעשיות תהיינה יהודיות.

היעד השני: התנחלות יהודית, ככל רחבי הארץ.

ספר יהושע חדש

אשר גובשו שני יעדים אלה, לא התגבש בצידן פיתרון לבעייה העיקרית הכרוכה בהשגתם: קיומה של אוכלוסיה, שישבה בארץ במשך שמונים דורות, והמאמינה כי היא כולה מולדתה. עם ככל העמים במרחב זה.

בשום שלב של התפתחותה המופלאה לא התמודדה הציונות עם הבעייה הזו. פנים אל פנים, היא השתדלה להתעלם ממנה, לכסות אותה בכמה מליצות סתמיות שהתחלפו מפעם לפעם. אולי מפני שלא נמצאה תשובה שתאמה בעת ובעונה אחת את שני היעדים ואת התחושה המוסרית של האבות.

עד מילחמת ששת-הימים אפשר היה להתייחס חמק מן הבעייה.

בטרם קום המדינה, התקדמה ההתנחלות בכל רחבי ארץ-ישראל, אך רק ארבעה אחוזים של שטח הארץ היו בידי יהודים, ולא היתה קיימת ממשלה יהודית שיכלה לשנות מצב זה.

כשקמה המדינה, נשארו חלקים גדולים משטח הארץ מחוץ לגבולותיה. ההתנחלות התקדמה במהירות בכל רחבי המדינה, שנשארה כימעט בלי ערבים. כל אדמות ה"ניפקים" הופקעו, יחד עם חלק גדול מאדמות ה"נוכחים" — כמו אדמות בירעם ואיקריות.

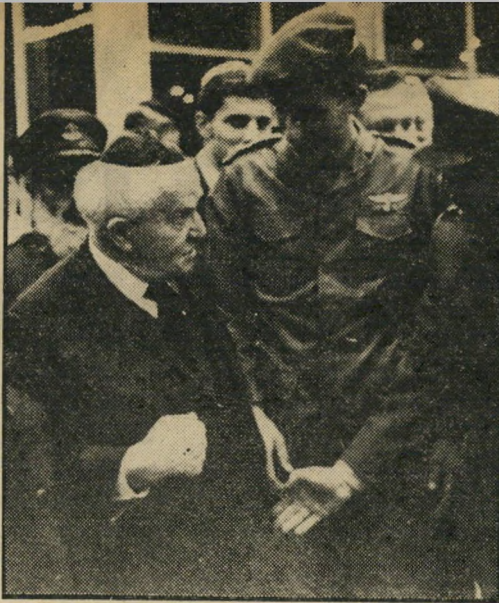
רוב רובו של העם השני נשאר בשטחים הלא-ישראליים של הארץ, וכך נמנעה ההתנגשות הגלויה בין היעדים ובין עובדת קיומו של עם שני.

אולם כאשר הובילה המיקריות של מדינת חמת ששת-הימים לכיבוש כל שטחי ארץ ישראל, יחד עם שטחים גדולים של המדינות השכנות, לא היה עוד מניס מן ההתמודדות.

התאוצה של התהליך דחפה לצירוף כל השטחים הכבושים למדינת-ישראל, להלכה או למעשה, ולהתנחלות בכל השטחים האלה.

אך ניתן לבצע זאת, ולשמור באותה עת על ייחודה היהודי של המדינה?

הבעייה היתה נפתרת, אילו ברחו תושבי השטחים במלחמת ששת-הימים, כפי שברחו או פונו מן השטחים שכבשה ישראל במלחמת-העצמאות. אפשר היה לפתור גם על-ידי גירוש תושבים אחרי המלחמה. נסיונות קלושים בכיוון זה נעשו, אך נכשלו והופסקו.

בן-גוריון וחיילים בחתונה

למרות שממשלת ישראל לא הניחה למאות אלפי הפליטים של מלחמת ששת-הימים לחזור לשטחים הכבוי שים, נשארו בתחום שליטת ישראל כ-1.4 מיליון ערבים, המהווים כ-35% מכלל האוכלוסיה. הריבוי הטבעי של אוכלוסיה זו עולה פי שתיים על הריבוי הטבעי של הישראליים, והעלייה היהודית סותמת את הפער השוטף אך בקושי.

המצב החדש איפשר רק שני פיתרונות מעשיים: החזרת השטחים, לשם שמירה על הצביון היהודי והדמוקרטי של ישראל — או החזקת השטחים, תוך שלילת כל הזכויות הלאומיות והאזרחיות מתושביהם.

הפיתרון השני מחייב התיישבות יהודית תוך נישול הערבים, שילטון בלתי-דמוקרטי כלפיהם, והפיכתם לשיכי בה של חוטבי עצים ושואבי מים — גיבעונים בספר יהושע חדש.

זהו, למעשה, הפיתרון הקולוניאלי.

נדודיו של בן-גוריון

בשנת תשל"ב נפלה ההכרעה — סופית או זמנית — לטובת פיתרון קולוניאלי זה.

מרתקת במיוחד, על רקע זה, היתה הכי רעתו האישית של אדם שניצב, או לפחות סימל, את רמות המדינה בשנותיה הראשונות: דויד בן-גוריון.

במשך חמש שנים התנגד בן-גוריון לפיתרון הקולוניאלי, דרש את החזרת כל השטחים, מילבד ירושלים, ומשום-מה גם רמת-הגולן, במיסגרת של שלום.

לשונות רעות טענו, כי היו לכך סיבות אישיות. בן-גוריון לא יכול היה לסבול שיורשו, שהוא בו לו, יחזיק בשטחים שהוא עצמו החזירם בתום מיבצע-סיני. הוא לא יכול היה להשלים עם המחשבה ששני עסקנים עלובים (בעיניו), לוי אשכול וגולדה מאיר, ייכנסו להיט טוריה כמייסדי המלכות השלישית, אחרי שהוא מסר להם ישראל קטנה.

אולם נימות אישיות אלה — אם היו קיימות — היו בוודאי פחות חשובות מאשר התנגדותו של בן-גוריון למדינה דו-לאומית בלתי-דמוקרטית, עם כל הסכנות הרמוגרפיות והאנטי-דמוקרטיות הכרוכות בה.

בסוף תשל"ב שינה בן-גוריון דעתו את עמדתו, הצטרף פומבית למטיף הקיצוני ביותר לישראל קולוניאלי: עזר ויצמן. לדבריו, עשה זאת בהשפעת משה דיין.

לא רק התפנית עצמה, אלא גם ההנמקה, היתה אופיינית. בן-גוריון ראה את ההתנחלות החדשה בסיני, שקמה תוך נישול ברוטאלי של האוכלוסיה המקומית, וקבע: מכיוון שיש התנחלות יהודית, אי-אפשר להחזיר יעד ההתנחלות ניצח את כל החששות. בן-גוריון אימץ לעצמו את המישואה שאינה ניתנת לשינוי:

מדינה יהודית + התנחלות בכך הארץ = מדינה קולוניאלי.

מלכות מחפשו מלכה

דודו הרעיוניים של דויד בן-גוריון מראים עד כמה חזק התהליך מן האנשים המעורבים בו.

לא האנשים מכוונים את התהליך, התהי לך מכוון את האנשים. המנהיגים דומים דומה של קטר, שנדמה לו כי הוא מכוון את הרכבת, אך הוא יכול רק להחיש או לעכב את מהלכה. הביוון עצמו נקבע על-ידי המסירה.

המסילה שעליה נעו התהליכים של מדינת-ישראל בשנת תשל"ב היתה מורכבת משני היעדים שנקבעו זה מכבר.

אילו רצה מושחו להוכיח זאת, לא יכוד היה לבחור לעצמו נפשות מתאימות יותר מאשר ארבעת האנשים, שביחנו עד כה כי ראשו ממשלות ישראל.

רק אחד מהם — בן-גוריון — היה טיפוס מילחמתי. דווקא הוא היה זקוק לחמש שנים תמימות, עד שנתן את ידו לאישור תוצאות מלחמת ששת-הימים.

השני, משה שרת, חשב את עצמו לאישי-השלום בה"א הידיעה, וערבים רבים קיבלו הערכה-עצמית זו. אולם בימי כהונתו הכריזה ישראל מלחמה על המהפכה הלאומית של גמאל עבד-אל-נאצר, ביצעה את עסקי-הביש המפורסם ואת ההתקפה ההיסטורית על עזה בפברואר 1955, ובכך קבעה סופית את המסילה שהובילה למיבצע-סיני ולמלחמת ששת-הימים.

השלישי, לוי אשכול, היה הטיפוס המושלם של אנטי-גיבור. אך דווקא אותו יעדה ההיסטוריה לתפקיד הגיבור הכובש והמנצח. בתקופת כהונתו נכבשו השטחים, ונקבעה המדיניות המחוכמת של הדיית ההכרעות כדי לאפשר את החזקתם לצמיתות.

הרביעית היא גולדה מאיר, הטיפוס המושלם של אידישע לאמע, עסקנית מועצת-הפעולות, המורה הסרי ציאליסטית ממילוקי. איש לא היה חושב אותה לדמות המושלמת של מושלת קולוניאלי.

אולם מלכות ישראל השישית היתה זקי קה למלכה. המיקרה העיוור — עיד מיקרה — שם את הכתר על ראשה של גולדה מאיר.

בשנת תשל"ב היא התאימה את עצמה בצורה מושלמת לתפקיד. כאילו נולדה בשבילו. על כן הפכה לאשת-השנה.

אשכול עם קצינים בחעלה

גולדה (עם דיין) במוצב